

IMAXINANDO PALABRAS: Un proxecto entre a escola e o museo

Cando xestamos este proxecto educativo trazamos un camiño, unha rede que pretendía conectar a arte, a escola e a cidade. A rede proxectada fíxose real e comezou a crecer ao seu antollo. Nunca pensamos que a proposta tivese a resposta que tivo nin se estendese máis aló dos límites, non só da cidade de Segovia, senón da provincia e ata de Comunidade Autónoma.

Agora, cando parecía durmida, un artigo dálle a oportunidade de estirarse e tomar outros rumbos, entrar en contacto con outros docentes e, quen sabe se con outras realidades escolares.

Convosco, cos vosos mundos, queremos compartir a experiencia que nos emocionou durante case catro meses.

Algunhas liñas para poñernos en situación

O Museo de Arte Contemporánea *Esteban Vicente* atópase no casco histórico de Segovia e neste 2008 cumpre dez anos.

Aínda que conta cunha colección permanente, as exposicións, case sempre xeradas desde den-

Gael Zamora Lacasta

Departamento de Educación do Museo de Arte Contemporánea Esteban Vicente
gaelzala@yahoo.es

no museo unha atención á súa propia realidade, pero, para non estendernos, trataremos neste artigo só a dimensión escolar da experiencia.

O punto de partida: a palabra imaxinada

A Palabra Imaxinada. Diálogos entre a Plástica e a Literatura na Arte Española, expúxose no museo entre os meses de marzo e xuño do 2007.

A mostra recollía a obra de 45 artistas interesados na relación entre a palabra e a imaxe, un tema que se pode rastrexar dende a Antigüidade, pero que está especialmente presente na arte actual. Por iso, porque de arte actual tratábase, non só se podían atopar nas salas de pintura e escultura, senón tamén videoarte, fotografía, collage, neón, obxectos, poemas e holografías.

En mans dos artistas, as letras colleccionábanse como animais preciosos. A palabra convertíase en imaxe, en símbolo e secreto. O texto era á vez inspirador e inspirado. O libro reinventábase como viaxe e metáfora, pero tamén como obxecto estrañado, fóra do seu mundo. A biblioteca facíase Torre de Babel, bandada de paxaros e agocho. E nós fundímonos no seu mundo de xogo, de estrañeza e sorpresa; exploramos, descubrimos, reinventamos as nosas palabras imaxinadas e quixemos compartilas.

Unha invitación

Non consideramos que haxa exposicións para un tipo de público ou para outro, para nenos ou adultos, para particulares ou colectivos; pero o certo é que a palabra parecíanos tan presente,

tro, son temporais e perseguen tres liñas de actuación:

- Profundar na vida e a obra de Esteban Vicente.
- Dar a coñecer os grandes artistas e tendencias dos séculos XX e XXI
- Mostrar a arte actual con enfoques orixinais e arriscados.

Froito da idea de que un museo debe ser un lugar de encontro de miradas, accións e pensamentos, nace o noso proxecto educativo. Se as exposicións tratan de abrir novas fiestras, o noso labor é axudar a cruzalas e acompañar no camiño dende a curiosidade e a sorpresa.

A nosa programación xira arredor da escola, a familia e os colectivos de índole social e nítrese, fundamentalmente, de persoas da provincia de Segovia e Madrid. Cada público atopa

e á vez tan limitada, no ámbito escolar que non puidésemos pasar por ela sen lanzar unha proposta de ida e volta a colexios e institutos.

Dentro da programación habitual do museo, ofertáronse visitas-taller a aqueles grupos de Educación Infantil, Primaria, Secundaria e Bacharelato que quixesen achegarse á exposición. A resposta foi inmediata e masiva.

Xuntos, ampliamos o noso concepto de "palabra", descubrimos a subxectividade da linguaxe e o valor das "outras palabras", aquelas deseñadas para ser lidas, miradas e pensadas. Xuntos, con algúns por vez primeira e con outros como parte dun proceso que se estende xa no tempo, gozamos coa nosa capacidade de observación, debate, relación e crítica. Formamos parte, deste xeito, do mundo da arte.

Logo de ver a exposición quixemos poñer en práctica o aprendido nos talleres. Para isto deseñamos dúas posibilidades: "Xogos de palabras" para Educación Infantil e Primeiro Ciclo de Primaria, e "Palabras que imaxinan" para grupos desde Segundo Ciclo de Primaria a Bacharelato.

A proposta era sinxela, adaptada a grupos numerosos e á capela do museo, un espazo non adecuado, onde, a falta doutra posibilidade, levamos a cabo os talleres.

"Xogos de palabras" quería dar outro uso ás letras e convertelas en elementos visuais, ferramentas para debuxar e construír.

Cada grupo dispoñía de preto de 700 letras de diferentes materiais, tamaños, cores e texturas para compoñer con elas estruturas, animais, personaxes... ao

longo e ancho do chan do taller. Non había máis pautas, a proposta debía ser o suficientemente aberta e estimulante como para conectar cos intereses de cada un dos nenos e do grupo clase.

"Palabras que imaxinan" non facía referencia á capacidade de invención senón á de converterse en imaxe. Deste xeito traballamos co único xogo entre palabra e imaxe que botabamos en falta na exposición: o caligrama.

Tras presentar a idea do caligrama con algúns exemplos, os mozos debían elixir entre multitude de frases e poemas recompilados nas superficies das obras da exposición ou escritos polos seus artistas. A partir deles, debía xurdir unha idea, unha imaxe mental que converter en debuxo a lapis. E sobre el debían escribir o texto para que, ao borrarlas, as liñas se visen substituídas polas palabras.

Pero había moitas posibilidades para debuxar con palabras: podían facelo coa súa propia escritura pero tamén furar o papel cunha acuñadora de letras,

utilizar adhesivos, tampóns e impresas, patróns, letras de calco, recortes de revista...

Xunto ás súas obras e a experiencia no museo, os participantes levaron a promesa de seguir explorando o tema, e o plan de estender a idea polo colexio organizando unha exposición colectiva.

Algúns centros comprometéronse coa idea e viñeron ao mu-

seo en bloque. Para eles e para todo aquel ao que lle interesase o tema, elaboramos unha guía didáctica que podía traballarse en relación coa exposición ou totalmente á marxe dela. Por iso, este material segue colgado na páxina web do museo, para que todo o mundo poida seguir profundando nun tema que nos parece apaixonante.

Se a vós tamén volo parece ou simplemente sentides curiosidade podedes atopala en www.museoestebanvicente.es/GuDidactica.pdf/

O museo convocou entón un concurso de expresión plástica cuxo tema era o diálogo entre imaxe e palabra. Nel participaron case 700 mozos e mozas entre os 3 e os 18 anos das provincias de Segovia, Valladolid, León, Burgos, Soria e Madrid.

Unha selección expúxose no museo e dela xurdiron os gañadores, premiados cun lote a

medio camiño entre a literatura e a plástica; un punto de partida para seguir gozando e creando.

Ademais, con motivo do Día Internacional dos Museos, quixemos abrir o noso espazo a nenos e maiores para crear entre todos unha instalación colectiva ao aire libre que se chamou *Choiva de letras*.

A idea partía da obra dun dos artistas da exposición –Joam Brossa– e dos seus poemas-objeto. Despregouse no xardín unha estrutura onde suspendemos paraugas dos que facer chover letras, palabras e desexos.

Un percorrido

Cando un se achega a un museo ábrese unha liña que comunica ao artista e ao espectador. Nesta ocasión, esta liña compliouse e ramificouse tanto que podemos gozar dunha experiencia comunitaria:

- O comisario conectou as obras e aos seus artistas co museo.
- O museo quixo achegalos á escola e seguiu dous camiños: un directo aos alumnos mediante visitas-taller; e un indirecto, a través dos docentes, coa elaboración dunha guía didáctica e cursos de formación para mestres, profesores e alumnos de Maxisterio.
- Desde a escola a experiencia volveu ao museo, coa participación no concurso e a exposición que del se derivou.
- O museo quixo entón compartir o proceso coa comunidade que o rodea; realizou a acción do Día Internacional dos Museos e abriu as súas portas a todo o que quixese ver a exposición dos traballos.
- A prensa, as familias e os visitantes en xeral acudiron a gozar dunha vivencia que nos ocupou todo o terceiro trimestre. Os materiais dos talleres doáronse ao Centro Rural de Innovación Educativa da provincia para que seguisen experimentando este curso con eles e achegarse así a outros colectivos.

Nenos, adultos e institucións trazaron un círculo neste proxecto que nos levou a escribir con imaxes e a debuxar con palabras.

